

**รูปแบบการเรียนรู้ตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส
โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของ
โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น***

**A MODEL OF LEARNING SELF AWARENESS IN RESPONSIBILITY
OF UNEQUAL OPPORTUNITY CHILDREN BY PARTICIPATORY
ACTION RESEARCH FOR RAJAPRAJANUGROH 50 SCHOOL,
KHONKEAN PROVINCE**

สวนีย์ ภิรมย์ไกรภักดิ์**

ดร.ธร สุนทรายุทธ***

ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์****

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนรู้ตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส และเพื่อประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนรู้ตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส เทคนิคที่ใช้ในการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart (1998) ระยะเวลาเป็นการเตรียมก่อนการวิจัย โดยเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง ศึกษาบริบท สร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียน สร้างเครือข่ายทีมวิจัย โดยใช้แบบสอบถาม การจัดกลุ่มสนทนา (focus group) สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) คณะครูและผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 46 คน ระยะเวลาที่ 2 เป็นการวางแผนและสร้างรูปแบบการเรียนรู้ตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส ดำเนินการสร้างร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยมีแนวคำถามการจัดกลุ่มสนทนาแบบสัมภาษณ์ พร้อมเครื่องมือบันทึกภาพ/เสียง ระยะเวลาที่ 3 เป็นการปฏิบัติการตามรูปแบบการเรียนรู้ตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส นำไปใช้กับนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจำนวน 20 คน โดยการสังเกตพฤติกรรม พร้อมบันทึกภาพ/เสียง ระยะเวลาที่ 4 เป็นการประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนรู้ตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ร่วมกันสังเกต ติดตามประเมินผลและสะท้อนกลับเมื่อพบข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อย เพื่อปรับปรุงแก้ไขจนสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและระยะเวลาที่ 5 เป็นการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนรู้ตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาสโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทุกขั้นตอนของการวิจัยแล้วแก้ไขปรับปรุงออกมาเป็นรูปแบบการเรียนรู้ตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ

*วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการเรียนรู้ตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาสที่สร้างขึ้นมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยจัดกิจกรรมเห็นคุณค่าในตนเอง มีบทบาทหน้าที่ คือ 1.1) รักษาความสะอาดของร่างกาย แต่งกายถูกระเบียบ 1.2) มีความอดทน ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ 1.3) รู้จักประมาณตนในการใช้จ่าย 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว โดยจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์แห่งสายใย มีบทบาทหน้าที่ คือ 2.1) เคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอน (พ่อครู แม่ครู) 2.2) ช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว 2.3) รักษา ชื่อเสียงของครอบครัว 3) ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมโรงเรียนของฉัน มีบทบาทหน้าที่ คือ 3.1) รักษาความสะอาดบริเวณที่ได้รับมอบหมาย 3.2) รักษาผลประโยชน์ ชื่อเสียงของโรงเรียน 3.3) มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนและ 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยจัดกิจกรรมแบ่งปันเพื่อส่วนรวม มีบทบาทหน้าที่ คือ 4.1) จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 4.2) ร่วมกิจกรรมของส่วนรวม ชุมชนหรือสังคม 4.3) รู้จักหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ พลเมืองที่ดี

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส พบว่า 1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองชัดเจน มีความสำคัญ เห็นคุณค่าตน มีสุขภาพแข็งแรง มีความอดทน รู้จักอดออม มุ่งมั่นในทุกสิ่งเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกในครอบครัว เคารพ เชื่อฟัง คำสั่งสอน (พ่อครู แม่ครู) ช่วยเหลือ รักษา ชื่อเสียงของครอบครัว 3) ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นนักเรียนให้ปฏิบัติตามที่ได้รับมอบหมาย ช่วยเหลือส่วนรวม รักษา ชื่อเสียงและผลประโยชน์ของโรงเรียน และ 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นสมาชิกของสังคม ช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกัน ศรัทธา รักษา ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

คำสำคัญ : รูปแบบการเรียนรู้/ ตระหนักรู้ตนเอง/ ความรับผิดชอบ/ เด็กด้อยโอกาส/ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม/ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50

Abstract

The purposes of this study were to build model of learning self awareness in responsibility and Evaluate its effectiveness. This study was conducted through participatory action research (PAR) according to the action research spiral of Kemmis and McTaggart (1998). Pre research phas by choose area to study be specific context to build up friendship with school and network team research. The data collection though questionnaire focus group and In-depth interviews was used teacher pilot study and used the observed behavior for student from choose school with 20 people then followed by the participatory action research.

The results showed that:

1. A model of learning self awareness in responsibility of unequal opportunity children, A model of learning have 4 activity as follows: 1) In responsibility for my self by activity duty to 1.1) Clean my self and be correct dress 1.2) endure attention study and work receive successfully 1.3) know one for pay 2. In responsibility for family by relationship activity duty to 2.1) obey parent

2.2) help member in family 2.3) preserve of family 3. In responsibility for school by my school activity 3.1) clean area school my receive 3.2) preserve of school 3.3) to join activity school. 4. In responsibility for social by portion for public duty to 4.1) to be loyal to country religion and great king 4.2) to join activity public 4.3) know duty and behave is people nice.

2.The effectiveness of the model; A model of learning self awareness in responsibility of unequal opportunity children as follows: 1. In responsibility for my self know duty appreciate my self have endure attention and be engrossed in successfully 2. In responsibility for family know duty obey, help and preserve for member family and parent 3. In responsibility for school know duty my self for student help, preserve and benefit for school and 4. In responsibility for social know duty my self help for member social, portion out and to be loyal to country religion and great king.

Keywords: a model of learning/ self awareness/ unequal opportunity children responsibility/ participatory action research/ Rajaprajanugroh 50 school, Khonkaen

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดและบัญญัติกรอบแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาทั้งในเรื่องสิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา โดยจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมทั้งต้องจัดด้วยรูปแบบที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ยึดทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุลพอดี รู้จักประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลกเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทย โดยยึด “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา (กระทรวง ศึกษาธิการ, ม.ป.ป, หน้า 4) จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2555, หน้า 1) พบว่าการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและความยั่งยืนที่ผ่านมานั้นส่งผลกระทบต่อคนและสังคมไทยหลายประการ เช่น คนไทยได้รับการพัฒนาศักยภาพทุกช่วงวัย แต่ยังมีปัญหาด้านสติปัญญา ด้านคุณภาพการศึกษาและด้านพฤติกรรมที่เสี่ยงทางสุขภาพ เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อ

โรงเรียนด้วยเช่นเดียวกันโดยเฉพาะที่มีปัญหาทางด้านผู้เรียน

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น เป็นโรงเรียนประจำ จัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส จากสถิติการรับนักเรียนประจำปีการศึกษา 2556 พบว่าส่วนใหญ่เป็นเด็กประเภทยากจน (มากพิเศษ) และเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กประเภทเหล่านี้จะขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน มีชีวิตอยู่อย่างลำบาก หรือเป็นบุตรของกรรมกรก่อสร้าง เด็กไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา อาจมาจากสาเหตุ ปัญหาการหย่าร้าง หรือครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ปล่อยทิ้งไว้ให้อยู่ลำพังหรืออยู่กับบุคคลอื่น มีต้นทุนชีวิตที่ค่อนข้างอ่อนแอ เมื่อนักเรียนเข้ามาอยู่ประจำในโรงเรียน จะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบหลายอย่าง ตามกิจวัตรประจำวันของนักเรียนประจำ (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, 2554, หน้า 11) ประเทศชาติมีกฎหมายใช้ในการปกครองให้พลเมืองปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ล่วงละเมิดในสิทธิของผู้อื่น โรงเรียนก็ย่อมจะมีกฎระเบียบเพื่อเป็นแนวทางในการปกครองนักเรียนให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในขอบเขตเพื่อความสงบสุขโดยส่วนรวม ในปีการศึกษา 2556 ที่ผ่านมานั้นปัญหาส่วนใหญ่ที่พบในโรงเรียน จากการพูดคุย สนทนากับเพื่อนครูในโรงเรียน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมไม่เอาใจใส่ต่อการเรียน ไม่ส่งการบ้านตาม

กำหนด ไม่ตั้งใจปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ขาดการดูแลเอาใจใส่ในเรื่องของใช้ส่วนตัวและทรัพย์สินของโรงเรียน ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียนพฤติกรรมเหล่านี้แสดงถึงความไม่รับผิดชอบของนักเรียน ทั้งต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ต่อครอบครัว และต่อสังคม

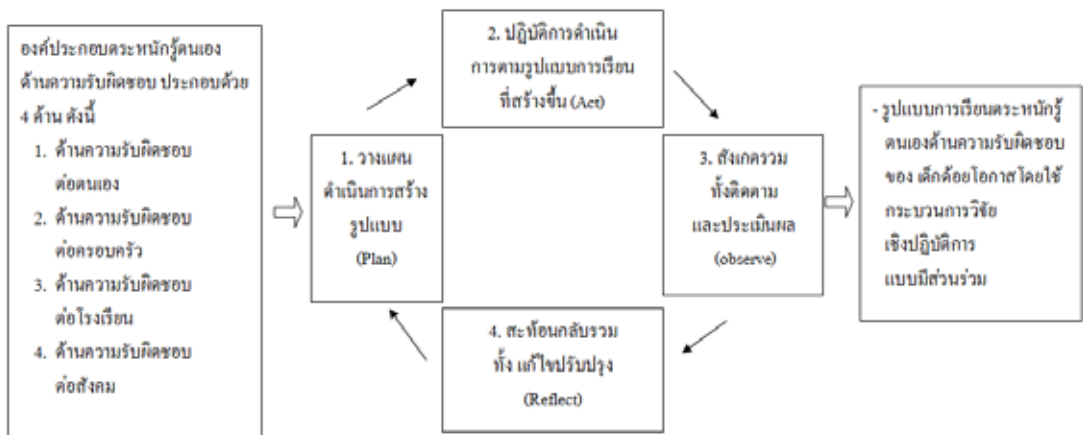
จากสภาพปัญหาดังกล่าว การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทรัพยากรมนุษย์ในสังคม เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาประเทศชาติอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะเด็กด้อยโอกาสที่มีปัญหาทางครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญในการเกิดปัญหาทางจริยธรรม โรงเรียนเป็นสถาบันที่จะช่วยในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมปลูกฝังการตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ต่อครอบครัวและต่อสังคม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อเด็กด้อยโอกาส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อเด็กด้อยโอกาส
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อเด็กด้อยโอกาส

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้อง ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเอง ด้านความรับผิดชอบต่อเด็กด้อยโอกาส ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมพร้อมกับการขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จนต้องสรุปกรอบตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบต่อ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว 3) ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1998) มีการศึกษาบริบทสร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียนและนักเรียน พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายทีมงานวิจัย โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 ร่วมการวางแผนดำเนินการสร้างรูปแบบ (Plan) เข้าสู่แผนการปฏิบัติและดำเนินการตามรูปแบบที่สร้างขึ้น (Act) สังเกตรวมทั้งติดตามและประเมินผล (observe) สะท้อนกลับรวมทั้งแก้ไขปรับปรุง (Reflect) อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดรูปแบบการเรียนที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ได้ อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เป็นไปตามวงจรการพัฒนาแบบขดลวด ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็ก ด้อยโอกาสให้เกิดรูปแบบการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยมีขั้นตอนการศึกษา 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมก่อนการวิจัย ดำเนินการ ดังนี้

เลือกพื้นที่

การศึกษาในครั้งนี้เลือกพื้นที่แบบเจาะจง คือ โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น เป็นสนามวิจัยที่มีความเหมาะสมกับการวิจัย เป็นโรงเรียนสำหรับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในพื้นที่ผู้วิจัยสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมตลอดระยะเวลาการศึกษา สร้างความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกับโรงเรียนควบคู่กับบุคลากรในโรงเรียนอยู่เสมอ อีกทั้งสามารถสร้างทีมเครือข่ายผู้ร่วมวิจัย จำนวน 4 คน ซึ่งมีส่วนร่วมและบทบาทตลอดการทำวิจัยในครั้งนี้

ผู้ให้ข้อมูล

เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 รู้จักสภาพและบริบทของโรงเรียนเป็นอย่างดี เป็นแกนนำในการสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. รองผู้อำนวยการบริหารงานฝ่ายวิชาการหรือหัวหน้างานฝ่ายวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบด้านวิชาการตามโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียน

2. นักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่นเป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของโรงเรียน มีปัญหาอยู่บ่อยครั้งและโรงเรียนเห็นสมควรที่ต้องหาวิธีแก้ไขเพื่อปรับพฤติกรรมให้ดีขึ้น จำนวน 20 คน

3. คณะครูและผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 เป็นบุคลากรที่

จัดการศึกษา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้สอดคล้องกับความแตกต่างของนักเรียนและเป็นผู้สนับสนุนการจัดการศึกษา จำนวน 46 คน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตามลำดับดังนี้

1. สร้างแบบสัมภาษณ์ แนวคำถามการจัดกลุ่มสนทนาและแบบสังเกตพฤติกรรมตามกรอบที่กำหนด

2. ให้อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบให้คำแนะนำ

3. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงและความถูกต้องของเนื้อหา ตลอดจนความชัดเจนและความเหมาะสมในการใช้ภาษา

4. การตรวจสอบคุณภาพความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยร่วมกับผู้ร่วมวิจัย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ตรวจสอบข้อมูลจากการสังเกต (participant observation) การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (focus group) เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะเรื่องอย่างลึกซึ้ง แล้วนำมาประกอบแปลความหมายร่วมกับเครื่องมือช่วยจดบันทึก อุปกรณ์บันทึกภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียงและการบันทึกในภาคสนาม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างละเอียดและครบถ้วน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยจึงใช้วิธีในการศึกษารวบรวมข้อมูลดังนี้ การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสังเกตพฤติกรรมแบบบันทึกการประชุมและเครื่องมือช่วยจดบันทึก ภาพและเสียง ซึ่งมีรายละเอียดของการดำเนินการศึกษาข้อมูล ดังนี้

1. การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จำนวน 46 คนในการมีส่วนร่วมเพื่อร่วมคิดร่วมทำ ร่วมปรึกษาหารือประเด็นปัญหาของนักเรียน และคัดเลือกนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบ จำนวน 20 คน ดำเนินการตลอดกระบวนการวิจัยในการสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ พร้อมเครื่องบันทึกเสียงและภาพระหว่างการเก็บข้อมูล

2. การสังเกตพฤติกรรม ใช้กับนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบ จำนวน 20 คน ระหว่างการใช้รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ โดยใช้ระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ.2558 ถึงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2558 รวมระยะเวลา 87 วัน พร้อมเครื่องบันทึกเสียงและภาพระหว่างการเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การจดบันทึก เครื่องมือช่วยจดบันทึก อุปกรณ์บันทึกภาพและอุปกรณ์บันทึกเสียง นำมาจัดหมวดหมู่เพื่อให้ได้ทราบข้อมูลอย่างครบถ้วน มีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม การวิเคราะห์ภาพรวมเพื่อหาข้อสรุป ตรวจสอบแปลความหมายของข้อสรุป พร้อมทั้งตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อสรุป โดยมีการย่อยข้อมูลหรือลดทอนข้อมูล เรียงร้อยความสัมพันธ์ของข้อมูลจนกระทั่งอิมตัว

ระยะที่ 2 การวางแผนและสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส (Plan)

ดำเนินการสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ โดยความร่วมมือของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ประชุมวางแผน

ดำเนินการสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยบันทึกการประชุมพร้อมเครื่องบันทึกเสียง/ภาพและมีแนวคำถามการจัดกลุ่มสนทนา แบบสัมภาษณ์ ในการมีส่วนร่วมสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส

ระยะที่ 3 ปฏิบัติการตามรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส (Act)

ผู้วิจัยและผู้ร่วมผู้วิจัย ร่วมกันนำรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบที่วางแผนแล้วไปสู่การปฏิบัติ นำไปใช้กับนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือก โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย สังเกตพฤติกรรมพร้อมเครื่องบันทึกเสียง/ภาพ ระหว่างการใช้รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ

ระยะที่ 4 ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส (Observe and Reflect)

ผู้วิจัยและผู้ร่วมผู้วิจัย ร่วมกัน สังเกต ติดตาม ประเมินผลและสะท้อนกลับเมื่อพบข้อบกพร่อง จุดเด่น จุดด้อย ของรูปแบบนำไปปรับปรุงแก้ไขและประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนทุกขั้นตอนโดยเริ่มตั้งแต่การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Act) การสังเกต (observe) และสะท้อนรวมทั้งแก้ไขปรับปรุง (Reflect) พร้อมทั้งวิเคราะห์ผลการประเมินของรูปแบบการเรียนตามกระบวนการขั้นตอน จนในที่สุดประเมินผลได้รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระยะที่ 5 สังเคราะห์รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส

ผู้วิจัยและผู้ร่วมผู้วิจัย ร่วมกันสังเคราะห์รูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทุกขั้นตอนของการวิจัยแล้วแก้ไขปรับปรุงออกมาเป็นรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบซึ่ง

สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ในโรงเรียนอื่นๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้

การสรุปผลและการรายงานการวิจัย

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องพร้อมกับเก็บรวบรวมข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย. โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก จัดกลุ่มสนทนา สังเกตพฤติกรรมและบันทึก แล้วจัดหมวดหมู่ของข้อมูล มีการย่อยข้อมูลหรือลดทอนข้อมูลเพื่อนำมาเป็นรูปแบบการเรียนตระหนักผู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้วยโอกาส ระหว่างดำเนินการสร้างรูปแบบการเรียนนั้น ทำการเก็บข้อมูลเรียงร้อยความสัมพันธ์ของข้อมูลจนกระทั่งข้อมูลอิมตัว ทีมวิจัยร่วมกันสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักผู้ตนเองด้านความรับผิดชอบในรอบที่ 1 โดยร่วมวางแผนการสร้างรูปแบบการเรียน นำแผนไปสู่การปฏิบัติโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากโรงเรียน ร่วมกันสังเกตติดตามและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดที่กำหนดขึ้นและร่วมกันสะท้อนกลับผลการดำเนินงาน นำผลการดำเนินงานมาการประเมินเพื่อไปใช้ในการสร้างรูปแบบการเรียนในรอบที่ 2 แล้วพัฒนาอย่างต่อเนื่องแบบวงจรขดลวดจนได้รูปแบบการเรียนตระหนักผู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้วยโอกาสที่สมบูรณ์และสรุปผล แล้วจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

สรุปผล

1. รูปแบบการเรียนตระหนักผู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้วยโอกาสที่สร้างขึ้นมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยจัดกิจกรรมเห็นคุณค่าในตนเอง มีบทบาทหน้าที่ คือ 1) รักษาความสะอาดของร่างกาย แต่งกายถูกระเบียบ 2) มีความอดทนตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ 3) รู้จักประมาณตนในการใช้จ่าย 2. ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว โดยจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์แห่งสายใย มีบทบาทหน้าที่ คือ 1) เคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอน (พ่อครู

แม่ครู) 2) ช่วยเหลือสมาชิกในครอบครัว 3) รักษาเชิดชู ชื่อเสียงของครอบครัว 3. ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมโรงเรียนของฉัน มีบทบาทหน้าที่ คือ 1) รักษาความสะอาดบริเวณที่ได้รับมอบหมาย 2) รักษาผลประโยชน์ ชื่อเสียงของโรงเรียน 3) มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และ 4. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยจัดกิจกรรมแบ่งปันเพื่อส่วนรวม มีบทบาทหน้าที่ คือ 1) จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2) ร่วมกิจกรรมของส่วนรวม ชุมชนหรือสังคม 3) รู้จักหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ พลเมืองที่ดี

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนตระหนักผู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้วยโอกาสที่สร้างขึ้นนั้นทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น ตามรูปแบบการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองชัดเจน เห็นความสำคัญและคุณค่าตน มีสุขภาพแข็งแรง มีความอดทน รู้จักอดออม มุ่งมั่นในทุกสิ่งเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ 2) ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกในครอบครัว (พ่อครู แม่ครู) เคารพ เชื่อฟังคำสั่งสอน ช่วยเหลือรักษาชื่อเสียงของครอบครัว 3) ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นนักเรียนโดยปฏิบัติตนและทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ช่วยเหลือส่วนรวม รักษา ชื่อเสียงและผลประโยชน์ของโรงเรียนและ 4) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ทำให้นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นสมาชิกของสังคมช่วยเหลือ แบ่งปันซึ่งกันและกัน ศรัทธา รักษาศาสนา พระมหากษัตริย์

อภิปรายผล

จากการศึกษาการวิจัยรูปแบบการเรียนตระหนักผู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้วยโอกาส โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ควรอภิปราย ดังนี้

1. ผลการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส ที่มีการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังกล่าวนั้น เป็นเพราะ

1.1 การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ได้ร่วมประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมเพื่อปรึกษาหารือ ประเด็นปัญหาของนักเรียน โดยใช้แนวทางการจัดกลุ่มสนทนาการสัมภาษณ์เพื่อร่วมแก้ปัญหา ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ทาวิธีการในการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ ร่วมกับทีมวิจัย ตั้งแต่เริ่มระบุปัญหาและหาวิธีสร้างรูปแบบการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่เป้าหมายร่วมกัน จนสำเร็จนั้นสอดคล้องกับ จิวีวรรณ เฟิงดี (2549, หน้า 19) ที่กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการเรียนรู้โดยกลุ่มบุคคลหรือองค์กร โดยมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมประเมิน เพื่อปรับปรุงพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งที่กลุ่มต้องการพัฒนา ไปสู่เป้าหมายร่วมกัน สอดคล้องกับบลินี กังศิริกุล (2547, หน้า 3) ที่กล่าวว่า กระบวนการแสวงหาความรู้ร่วมกันของผู้คนต่างๆ โดยยึดหลักของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมเรียนรู้ ร่วมรับผิดชอบจากสิ่งที่คิด ร่วมกันทำงานร่วมกันและตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ซึ่งทำให้การสร้างรูปแบบการเรียนรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัดขอนแก่น มีความชัดเจน 1.2) มีแผนการเรียนรู้และกิจกรรมสำหรับการปรับพฤติกรรมของนักเรียน โดยการมีส่วนร่วมของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนตลอดกระบวนการทำวิจัยในรูปแบบการเรียนนั้น สามารถจัดได้หลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับสถานศึกษาเลือกรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียน ลักษณะของรูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแสดงความรู้สึก เจตคติ พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียนซึ่งเป็นการพัฒนา ด้านจิตพิสัย(Affective domain) ซึ่งเป็นเรื่องยากแก่การพัฒนาหรือปลูกฝัง 1.3) ผู้ร่วมวิจัยมีความมุ่งมั่นในการพัฒนานักเรียน มีความจริงจังในการหาวิธีการปรับพฤติกรรมนักเรียนกลุ่มเสี่ยงดังที่ได้รับการคัดเลือก

ไว้ ร่วมกันใช้เวลาในการปรับพฤติกรรมนักเรียนเป็นเวลา 87 วัน ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาเกือบ 3 เดือน ช่วยกันดูแลนักเรียนอย่างจริงจัง มีความเอาใจใส่นักเรียนเปรียบเสมือนลูกตนเอง สร้างทักษะชีวิตให้เห็นคุณค่าของตนเอง พยายามให้ความรู้ ถ่ายทอดเพื่อให้นักเรียนได้รับรู้ถึงความสำคัญของตนเองซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การปลูกฝังหรือการสร้างจิตสำนึกกับนักเรียนได้พัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนเป็นรายบุคคล อยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับ ทนงศักดิ์ ประสบกิติคุณ (2534) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ส่งผลการตระหนักู้เช่นกัน ได้แก่ ประสพการณ์ที่มีต่อการเรียนรู้ ความเคยชินกับสภาพแวดล้อม ความใส่ใจและเห็นคุณค่าในเรื่องนั้นๆ รูปแบบที่ทำให้เกิดความสนใจและระยะเวลา และความถี่ในการรับรู้ ถ้ามนุษย์ได้รับรู้บ่อยครั้งเท่าใด หรือนานเท่าไรก็ยิ่งทำให้มีโอกาสเกิดความตระหนักู้ได้มากขึ้น 1.4) ในการวิจัยครั้งนี้ทีมวิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รูปแบบการจัดทำแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้ 1. ด้านนอกแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วย รหัสนักเรียน ประจำวัน วันที่ เดือน ปี ในภาพรวมนั้นนักเรียนจะระบุหน้าที่ของตนเองที่ทำในแต่ละวันทั้งหมด 4 กิจกรรมอย่างชัดเจน ระบุสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามกิจกรรม 4 กิจกรรม 2. ด้านในแบบการเรียนรู้ ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ของกิจกรรม คำชี้แจง ภาพประกอบเป็นเพศชายหรือเพศหญิง กิจกรรมที่นักเรียนปฏิบัติ ตามจำนวนหน้าที่แต่ละกิจกรรม ผลจากการปฏิบัติในแต่ละกิจกรรม ซึ่งมีภาพการ์ตูนเพื่อสื่อถึงเพศชายและเพศหญิง ในแต่ละกิจกรรม จัดการเรียนรู้เป็นไปตามกิจวัตรประจำวันของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 50 จังหวัด นักเรียนสามารถระบายสีตกแต่งให้สวยงามได้เพราะเป็นเอกสารประกอบการเรียนของนักเรียนเอง เป็นการจัดรูปแบบการเรียนที่มีองค์ประกอบสำคัญและนำไปสู่เป้าหมายของกิจกรรมได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับ ทิศนา แคมมณี (2550, หน้า 4) ที่กล่าวว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีองค์ประกอบสำคัญ ประกอบด้วย 1) หลักการ แนวคิด

หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้นๆ 2) การบรรยายและอธิบายสภาพของการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ 3) มีการจัดระบบ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของกระบวนการนั้นๆ และ 4) มีเทคนิคการสอนต่างๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. การประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบของเด็กด้อยโอกาส ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยจัดกิจกรรมเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองชัดเจนมีความสำคัญและคุณค่าตน มีสุขภาพแข็งแรง มีความอดทน รู้จักอดออม มุ่งมั่นในทุกสิ่งเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ดังคำกล่าวจากรูปแบบการเรียนของนักเรียน "... กิจกรรมเห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้หนูได้เข้าใจการทำหน้าที่ของตัวเองชัดเจนมากยิ่งขึ้น ทำความสะอาดร่างกาย ซักเสื้อผ้าของตัวเองให้สะอาด ทำให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง เป็นคนขยัน ทำให้มีระเบียบวินัยมากยิ่งขึ้น ยังทำให้ตัวเองมีความประหยัดอดออมเพื่ออนาคตของตนเอง ที่สำคัญมีความอดทนต่ออุปสรรคมากยิ่งขึ้น..."

2. ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว โดยจัดกิจกรรมสานสัมพันธ์แห่งสายใย พบว่า นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกในครอบครัว เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอน ช่วยเหลือ รักษา ชื่อเสียงของครอบครัว ดังคำกล่าวจากรูปแบบการเรียนของนักเรียน "... กิจกรรมสานสัมพันธ์แห่งสายใย ทำให้หนูรักครอบครัว ที่ดูแลพวกเราตลอด 24 ชั่วโมง เมื่อปฏิบัติตามคำสอนของท่านแล้วเกิดความดีและเป็นสิ่งที่ดีกับตัวหนูมาก เช่น หนูช่วยเหลือเพื่อนร่วมห้องนอน ทำความสะอาดและช่วยเหลือเพื่อนเวลาที่เขาไม่สบาย หนูได้รับความชื่นชมจากเพื่อนคนอื่น ทำให้หนูมีกำลังใจในการปฏิบัติตัวและศรัทธาในคำสอนของแม่หอ และยังมีเรื่องการเรียนที่ทำให้หนูได้รับความชื่นชมจากการทำการบ้านเสร็จเรียบร้อยและช่วยคุณครูทำ

สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน คุณครูบอกหนูว่า เป็นคนมีจิตอาสา และประพฤติตนในทางที่ดีขึ้น..."

3. ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมโรงเรียนของหนู พบว่า นักเรียนรู้จักบทบาทหน้าที่ของการเป็นนักเรียนให้ปฏิบัติตนตามที่ได้รับช่วยเหลือส่วนรวม รักษา ชื่อเสียงและผลประโยชน์ของโรงเรียน ดังคำกล่าวจากรูปแบบการเรียนของนักเรียน "... กิจกรรมโรงเรียนของหนู เป็นกิจกรรมที่ผมต้องทำเป็นประจำ กิจกรรมนี้ทำให้ผมได้รู้จักบุญคุณของโรงเรียนที่ทำให้ผมมาอาศัยจนเติบโตใหญ่ในทุกๆ วันนี้ พวกเราช่วยกันพัฒนาโรงเรียนร่วมกับสมาชิกคนอื่นๆ จนทำให้โรงเรียนได้รับความชื่นชมจากหน่วยงานภายนอกและมีโรงเรียนอื่นๆ มาศึกษาดูงานด้วย เพราะผมทำงานอาชีพที่โรงเรียนไปไ้ของโรงเรียนทำให้ผม ภาคภูมิใจในตนเองเป็นอย่างมากที่ได้ช่วยเหลือโรงเรียนในสิ่งที่พวกผมทำได้..."

4. ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยจัดกิจกรรมแบ่งปันเพื่อส่วนรวม พบว่า รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นสมาชิกของสังคมช่วยเหลือ แบ่งปัน ซึ่งกันและกัน ศรัทธา รักษา ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังคำกล่าวจากรูปแบบการเรียนของนักเรียน "... กิจกรรมแบ่งปันเพื่อส่วนรวม ทำให้ผมรักในแผ่นดิน รักในความเป็นประเทศไทย ศรัทธาพระพุทธศาสนา รักพ่อหลวงผู้ซึ่งให้ชีวิตความเป็นอยู่กับนักเรียนราชาประชา ผมได้เข้าร่วมกิจกรรมในสังคม ทำให้เป็นคนที่มีจิตอาสา ในบางวันได้ไปร่วมงานที่วัด กวาด ทำความสะอาดลานวัดหรือหมู่บ้าน มีความภูมิใจและสุขใจเป็นอย่างยิ่ง รู้สึกมีความสุข เมื่อได้ยื่นคำชื่นชมจากชาวบ้าน..."

การที่ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้อันสร้างขึ้นมีผลดังกล่าวข้างต้นนั้นเพราะในการสร้างรูปแบบการเรียนตระหนักรู้ตนเองด้านความรับผิดชอบนั้น นักเรียนมีพฤติกรรมที่มีพัฒนาการดีขึ้นเรื่อยๆ จากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมอย่างใกล้ชิด สังเกตโดยตรงกับพฤติกรรมนักเรียนที่แสดงออกมา ซึ่งมีการสังเกตทุกวัน ใช้ระยะเวลาในการสังเกตเป็นเวลานาน ตามเวลาที่นักเรียนใช้แบบการเรียน และผู้สังเกตมีความพร้อมในการ

ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จึงทำให้การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเป็นไปในทางที่ดีขึ้นและสามารถสร้างความตระหนักรู้ด้านความรับผิดชอบให้กับนักเรียนได้ในรูปแบบการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้น สอดคล้องกับสมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2556) ที่กล่าวว่า วิธีการประเมินพฤติกรรม (Method of Behavioral Assessment) สามารถแบ่งออกได้ 2 ด้านซึ่งด้านวิธีการประเมินโดยตรง (Observation) เป็นวิธีการหลักที่ใช้ในการประเมินพฤติกรรม โดยมีองค์ประกอบทั้งทางด้านสภาพการณ์และสถานที่ที่สังเกตพฤติกรรม จำนวนครั้งที่สังเกต ซึ่งควรสังเกตพฤติกรรมทุกๆ วัน ความยาวนานของเวลาที่ใช้ในการสังเกต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของผู้สังเกตพฤติกรรมเป็นหลัก และด้วยนักเรียนมีความมุ่งมั่น ตั้งใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเอาใจใส่และเห็นความสำคัญ คุณค่าของตนเองอย่างต่อเนื่อง มีเป้าหมายหรือบทบาทหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ จากสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ครู บุคลากรภายในโรงเรียนที่มีความต้องการพัฒนานักเรียน และเอาใจใส่นักเรียนมาอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่นักเรียนมีความเชื่อและมีอิทธิพล ทำให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมของตนเองออกมาอย่างเปิดเผย สอดคล้องกับ Luft (1970)

ที่กล่าวว่า การแสดงออกถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตนเองที่ตนเองรู้และในขณะเดียวกันคนอื่นรู้ด้วย (Open self) หรือพฤติกรรมเจตนาที่บุคคลแสดงออกแล้วรู้ว่าตนเองแสดงพฤติกรรมอะไร มีจุดมุ่งหมายอย่างไรให้บุคคลอื่นรับรู้พฤติกรรมและเจตนาของเรา ในขณะเดียวกันเราก็รับรู้พฤติกรรมและเจตนาของผู้อื่นด้วย ซึ่งการแสดงพฤติกรรมแบบนี้เป็นบริเวณหน้าต่างบานที่ 1 คือ บริเวณที่เปิดเผย (Open Area, OA) ของทฤษฎีหน้าต่างโฆฮารี (Johari Window) เป็นทฤษฎีเพื่อแสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้ตนของบุคคลในสถานการณ์ที่แสดงพฤติกรรมติดต่อกับบุคคลอื่น ในการสร้างรูปแบบการเรียนรู้ขึ้นเพื่อแก้ปัญหาคความรับผิดชอบของนักเรียน ทำให้นักเรียนมีความสนใจ ความตั้งใจด้วยความพากเพียรพยายาม ให้บรรลุเป้าหมายในหน้าที่ของตนเอง หรือตามภารกิจที่ตนเองได้รับมอบหมาย สอดคล้องกับ วิทย์ วิศุทเวทย์และเสฐียรพงษ์ วรรณปก (2524) ที่กล่าวว่า ความรับผิดชอบคือ สิ่งที่ควบคู่ไปกับหน้าที่เป็นคนตั้งใจ ด้วยความเพียรพยายามและยอมรับผลของการกระทำนั้น ตามภารกิจในหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่พึงประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- กมล สุดประเสริฐ. (2540). *การวิจัยปฏิบัติการแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักงานประสานงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์.
- ฉวีวรรณ เฟื่องดี. (2549). *การพัฒนาความสามารถในการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครูประถมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). *พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. (2520). *จริยธรรมของเยาวชน*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทองศักดิ์ ประสบกิติคุณ. (2534). *การประเมินค่าความตระหนักรู้ในปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นลินี กังศิริกุล. (2547). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม “เรียนและรู้จัก..วังน้ำเขียว”*. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2541). *การพัฒนาการสอน*. กรุงเทพฯ: ปรีดาการพิมพ์.
- ประสาธ อิศรปริษา. (2523). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ : กราฟฟิคอาร์ต.
- ประสิทธิ์ ทองอุ่น. (2542). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ: เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่นมหาวิทยาลัย.
- เรียม ศรีทอง. (2542). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. (2543). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตนเอง*. กรุงเทพฯ: อักษรภาพพัฒนา.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2556). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 8) กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันท์ เหมาะอุลินทร์. (2553). *การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความรู้สึกคุณค่าในตนเองของเด็กด้อยโอกาสในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สุภางค์ จันทวานิช. (2549). *วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2537). *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner* (3rd ed.). Geelong Victoria Australia: Deakin University Press.
- Luft, J. (1970). *Group processes;an introduction to group dynamics* (2rd ed.). Palio Alto, CA: National Press Book.